

STABAT MATER

Podle původních pramenů k tisku připravila Komise pro vydávání děl Antonína Dvořáka: Otakar Šourek, František Bartoš, předseda – Jan Hanuš, vedoucí redaktor – dr. Jiří Berkovec – dr. Antonín Čubr – Ladislav Láska – Antonín Pokorný – Karel Šolc.

DUCHOVNÍ KANTÁTA „*Stabat Mater*“ pro sóla, sbor a orchestr, původně dvacátý osmý, ale podle prvního vydání padesátý osmý opus *Antonína Dvořáka* (8. IX. 1841—I. V. 1904), vznikla jako výraz obzvlášť bolestných zážitků umělce nitra. Jejím náčrtem, který byl psán od 19. února do 7. května 1876, reagoval Dvořák dodatečně na smrt své dcerušky Josefy (21. září 1875), když přímo za této smutné události byl plně zabrán začátkem práce na tragické zpěvohře „Vandě“. (Tento náčrt kantáty věnoval Dvořák v roce 1887 „na památku svému příteli z mládí“ Františku Hušpauerovi, obchodníku v Příbrami, náhradou za rukopis prvního smyčcového kvartetu A dur z r. 1862, podle dedikačního přípisu na titulním listě za to, „že jej v takové lásce a úctě přechovával a jež jsem měl již za ztracena, nyní se z něj opět radovati mohu“.) Od Hušpauera přešel pak náčrt do vlastnictví jeho dcery, provdané za universitního profesora dr. Jiřího Baborovského v Brně.)

Orchestraci kantáty musil pak tehdy odsunout pro jiné práce, o něž buď byl naléhavě žádán (mimo jiné „Moravské dvojzpěvy“, klavírní koncert, mužské sbory, Symfonické variace) nebo pro jejichž námět se velmi živě zaujal (zpěvohra „Šelma sedlák“). Ke konečné stylizaci kantáty vrátil se však hned po novém těžkém zásahu osudu do jeho rodinného štěstí, když v létě dalšího roku 1877 těsně za sebou mu odešly na věčnost další dvě z prvních dětí: 13. srpna druhá dcerka Růžena a 8. září, tedy v den skladatelových narozenin, prvorozený, tehdy čtyřletý synek Otakar. Definitivní partitura kantáty byla pak psána od začátku října do 13. listopadu 1877 v Praze. (O této rukopisné partituře viz podrobně ve Vydavatelské zprávě za poslední stranou not.)

Tak vznikalo první Dvořákovo dílo s náboženským textem, které náleží k hudebně nejrozkvetlejšímu a přitom citově nejhlubšímu a slohově nejčistšímu zhudebnění poetické sekvence „Stála Matka“, za jejíhož autora je označován *Jacoponus da Todi*, zprvu advokát ve svém rodném italském městě Todi, po smrti své choti bratr-laik v řádu františkánském (1230 až 1306). Rozvržena v deset samostatných oddílů, z nichž pouze oba krajní, první a poslední, jsou tematicky spojeny, je tato kantáta lidsky prostým a upřímným, do značné míry realistickým, ale přitom všelidským velkorýsým obrazem citových pochodů z hlubin drásavého utrpení k výšinám soucitných modliteb. Tím i svými hodnotami ryze hudebními je zároveň z nejúchvatnějších a nejúspěšnějších duchovních děl v hudbě světové.

K prvnímu provedení kantáty „*Stabat Mater*“ došlo na výročním koncertě někdejší Jednoty umělců hudebních v Praze (působila od r. 1803 do r. 1903), které byla partitura díla skladatelem připsána. Stalo se tak dne 23. prosince 1880 za účasti operního souboru českého Prozatímního divadla, jež řídil dirigent Adolf Čech a v němž vedle divadelního sboru a orchestru působili sólisté Eleonora Ehrenbergová, Betty Fibichová, Antonín Vávra a Karel Čech. Po půldruhém roce, dne 2. dubna 1882, provedl dílo Filharmonický spolek Boleslav v Mladé Boleslavi, jehož výkon na kůru místního chrámu za skladatelovy

přítomnosti řídil František Hruška. K prvnímu zahraničnímu provedení kantáty došlo na podzim téhož roku v Budapešti, kde je dával tamní Hudební spolek za řízení Imre Bellowicze, načež jen po dalším půlroce bylo dílo provedeno poprvé v Londýně, a to řízením Josefa Barnbyho v jeho proslulých oratorních koncertech v budově Royal Albert Hallu. Tehdy s tak pronikavým úspěchem, že Dvořák byl pozván, aby již 13. března 1884 opakoval tam kantátu za vlastního řízení; a to byl začátek jeho velmi slavných skladatelských i dirigentských úspěchů na půdě Anglie. (O dalších přčetných provedeníh kantáty u nás doma i v cizině viz O. Šourka „Život a dílo Antonína Dvořáka“ I., vyd. 3., str. 275.)

Tiskem vydala kantátu „Stabat Mater“ poprvé firma N. Simrock v Berlíně r. 1881, a to v partituře, hlasech a klavírním výtahu dr. Jos. Zubatého. Přitom právě původní označení op. 28 změnil Dvořák na op. 58. Po úspěších v Anglii vyšlo dílo také s anglickým textem u firmy Novello v Londýně. Klavírní úpravu pro první české vydání zpracoval Karel Šolc.

Otakar Šourek

STABAT MATER

Nach Originalquellen zum Druck vorbereitet von der Kommission für die Herausgabe der Werke Antonín Dvořáks: Otakar Šourek, František Bartoš, Vorsitzender – Jan Hanuš, leitender Redakteur – Dr Jiří Berkovec – Dr Antonín Čubr – Ladislav Láška – Antonín Pokorný – Karel Šolc.

DIE GEISTLICHE KANTATE „*Stabat Mater*“ für Soli, Chor und Orchester, ursprünglich das 28., nach der Opuszahl der ersten Ausgabe jedoch das 58. Opus *Antonín Dvořáks* (8. IX. 1841—I. V. 1904), ist als Ausdruck besonders schmerzvoller innerlicher Erlebnisse des Meisters entstanden. Mit ihrer Skizze, welche vom 19. Februar bis zum 7. Mai 1876 geschrieben wurde, reagierte Dvořák nachträglich auf den Tod seines Töchterchens Josefa (21. September 1875), da er zu der Zeit dieses traurigen Ereignisses gerade vom Beginn der Arbeit an der tragischen Oper „Vanda“ voll in Anspruch genommen war. (Diese Skizze der Kantate widmete Dvořák i. J. 1877 „zur Erinnerung seinem Jugendfreunde“ František Hušpauer, Kaufmann in Příbram, als Ersatz für das Manuskript des ersten Streichquartetts A dur aus d. J. 1862, laut Dedikationsvermerk auf dem Titelblatt dafür, „daß er es mit solcher Liebe und so pietätvoll aufbewahrte und ich es bereits für verloren hielt und mich jetzt wieder daran erfreuen kann.“ [Die Widmung ist in tschechischer Sprache geschrieben.] Die Skizze ging dann von Hušpauer in das Eigentum seiner mit dem Universitätsprofessor Dr Jiří Baborovský in Brünn verheirateten Tochter über.)

Die Instrumentierung der Kantate mußte Dvořák damals wegen anderer Arbeiten, um welche er entweder dringend ersucht worden war (u. a. wegen der „Klänge aus Mähren“, des Klavierkonzerts, der Männerchöre und der Symphonischen Variationen), oder